

Dette bildet er tatt 17. mai 1930. Fotografen står på hjørnet Skippergata/Haraldsgata, omtrent der hvor inngangen til Den norske Bank er i dag. I flere av husene vi ser, var det kafeer. I 2. etasje nærmest var Promenadekaféen, som senere ble overtatt av Hvite Bånd. Sør for denne, i Haraldsgata 118 var Boulevard, og i 116 åpnet Bien. I lokalene holdt senere Fredheim kafé til .
Foto: Knut Morlands samling

KAFÉLIVET I HAUGESUND

Kristian Magnus Vikse

Denne artikkelen handler om den enkleste form for kommunikasjon: Om mennesker som snakker sammen, og om steder der mennesker kommer sammen. Kort sagt: kafélivet, med hovedvekt på slik det var for et par generasjoner siden, men med noen streif fram mot nyere tid.

Det vi kaller bykjernen i Haugesund, har forandret seg. Før fant en allslags butikker her, og folk bodde gjerne i etasjene over butikkene. Og her var mange ”gammeldage” kafeer.

Dagens bykjerne domineres av klesforretninger og det som paradoksalt nok kalles ”utesteder”; moderne etablissementer med avansert mat, rett til å skjenke hva som helst, musikk, dans og underholdning for folk som vil ”gå ut”, noe som betyr at de ikke holder seg hjemme i egen stue. Når ektefeller bestemmer seg for å ”spise ute”, mener de slettes ikke en piknik til Lotheparken, Haraldsvang, Hollenderhaugen eller Hestafjellet med skjevepakke, saft på flaske og kaffi eller kakao på termos. De går på restaurant eller kafé.

Kafeene var også før i tiden byens møteplasser, der folk kom sammen på uforpliktende vis – for å spise et varmt måltid, eller bare for å ta seg en kopp kaffi med eller uten noe å bite i, og for å møte venner og kjente. Noen av kafégjestene var stamgjester, andre var slike som tilfeldigvis stakk innom, ofte eller sjeldnere. Flere steder satte stamgjestene sitt preg på kafeene. Det kunne være bønder og andre bygdefolk, bussjåfører, drosjesjåfører, byens fruer, de såkalte ”bedre herrer”, Djerv-folk, Vard-folk, HIL-folk, gamle klassekamerater, avholdsfolk, misjonsvenner, maskinistskoleelever, pressefolk, lokalpolitikere, kjøpmenn og diskenspringere, ungdom av begge kjønn, eller urolige sjeler, som av ymse grunner kanskje var under spesiell oppsikt av lovens lange arm. Kafégjengerne visste akkurat hvor

de skulle gå, og hvor de *ikke* skulle gå, for å møte like-sinnede. Men i kafeene samlet det seg også etter hvert mer tilfeldige grupper som fant sammen i drøs og diskusjon over en kaffikopp. Her var ryktebørser og her ble lokale problemer, verdensproblemer og personlige forhold diskutert. Hvis en spurte en slik gruppe hva de snakket om, kunne du få til svar at ”her styre’ me byen!” Også i dag finner en slike små grupper av kvinner og menn på sine faste møtesteder. Café René, Café Moody, Naturbakst, le Café på Markedet, Tesalongen som fremdeles på folkemunne heter ”Ottos”, eller på kjøpesentrene i utkanten av byen, for bare å nevne noen få.

Dalens kafé var i mange år bøndenes og bussjåførenes kafé i Haugesund. Maskinistskoleelever og Vard-folk traff en gjerne på Sørå Kaffistova. Djerv-folk kunne en møte på Sportskafeen. Godtemplarkafeen ”Grupå” var i tidligere tider et lokalpolitisk verksted, og fra 50-årene holdt ordfører Karl Sørensen gjerne hoff i Totalen. I 1956 skrev ”Sørhauggut” Thorvald Larsen dette:

Åkkura så ”Grupå” har vore plassen kor adle dei store politiske spørsmål så jalt byen, blei diskuterte og avgjorte, så va Haalands Kaffihus (se nedenfor under ”Melkebaren”) plassen kor politikken for Skåre blei avgjorte.

I Johan Vikses minnebok *Vester ute*, fra 1993 skriver han om 1920-årene i Haugesund:

Kaffistovene til Mållaget hadde i mange år vore fast møtestad for bygdefolk på bytur og bygdeungdom i byen. Heimleg hygge, landsens mat og dei bunadskledde kaffistovejentene hadde fått fleire en meg til å bli så å seia dagleg gjest.

I denne artikkelen har jeg konsentrert meg om kafeer der mat, kaffi og prat var hovudsaken. Etter at alkoholdemningen rundt den tørrlagte byen brast, i kjølvannet av Hotel Saga, Vinmonopol-utsalg og fritt fram for øl i dagligvarebutikkene, har det jo dukket opp mange barer og puber og restauranter med ”alle rettigheter”. Historien om disse kan være interessant nok, men er ikke tema for min artikkel.

I riktig gamle dager fløt alkoholen nokså fritt i byen, og skapte tildels utrivelige forhold og store sosiale problemer. Det var, sant å si, ikke så rart at byens fedre strammet kraftig inn, at avholdsbevegelsen fikk stor makt og at byen tilslutt ble tørrlagt. Men selv i de offisielt tørrlagte årene, var den kommunale komiteen for herberge- og beverterbevilling selvsagt ikke ukjent med søknader om skjenkebevilling. Et svar til Handelsstandsforeningen i 1945 viser hvor strengt det var:

Ang. Søknaden om rett til skjenking av landsøl, vørterøl og brus finner komiteen å gjøre merksam på rusdrikkelovens § 14 og 20, hvorav det uttrykkelig fremgår at landsøl ikke kan serveres uten i forbindelse med servering av mat.

I tiåret fra 1939 til 1949 var det mange kafeer i Hagesund. Trass i at det var krig med tysk okkupasjon, stor varemangel og streng rasjonering, fantes det 26 kafeer i Hagesund i 1943. Det året tok ordføreren opp spørsmål om å redusere antall beverterbevillinger. Bakgrunnen var ikke bare varemangel, men også at det var stor

boligmangel i byen, og de daværende myndigheter var ikke fremmed for tanken om å rekvirere noen av kafélokale til boliger og å tvangsflytte andre. Men tanken møtte motbør fra mange hold. Om en av de aktuelle kafeene het det blant annet:

Når det antydes å flytte Haalands kafé, som er byens eldste kafé, må en være oppmerksom på at det nettopp er kafeens beliggenhet som gjør den egnet til det spesielle formål den har, nemlig å være kafeen for landbefolkningen som bringer landbruksproduktene til byen.

Da også departementet var skeptisk til tanken, ble det ingenting av verken flytting eller rekvirering til boliger.

I 1946 var det blitt fred og frihet, og mange, også bevillingkomiteen, var ivrige etter å ta et oppgjør med de som hadde hatt litt for god kontakt med okkupasjonsmakten. Da foreslo nemlig komiteen å nekte to av søkerne bevilling, med den begrunnelse at det ”har vært et samlingssted for tyske soldater og norske jenter der om kveldene og som har opptatt kafélokalet.” Om den ene av disse kafeene skrev komiteen også at politiet flere ganger hadde vært tilkalt for å holde styr på gjestene, men det var så å si umulig å foreta arrestasjon derfra hvis ikke det tyske feltgendarmet var med. Det hører med til historien at verten på den ene av disse kafeene protesterte, argumenterte med sitt patriotiske sinnelag og sa at det umulig kunne være etter lovens bokstav å nekte ham bevilling bare fordi det av og til kom tyske soldater dit. Klagen gikk helt til departementet, og førte fram.

FORDUMS KAFEER I HAGESUND SENTRUM

Denne oversikten har jeg laget etter flere kilder: For noen år siden fikk jeg en håndskrevet kaféliste av en eldre

byens dame som en gang arbeidet på Centrum kafé i Haraldsgata 140. Videre ble det publisert en oversikt i *Haugesunds Avis* i forbindelse med Risøybruas innvielse i 1939. Så har jeg brukt dokumenter i byarkivet om innvilgede herberge- og beverterbevillinger for årene 1942 til 1949, en periode som godt kan kalles kafélivets høyalder i byen. En artikkelserie av Ottar Bjerkvik i avisa *Karmsund* har også vært til god hjelp. Bjerkvik har brukt blant annet *Handelskalenderen* som kilde. En annen god kilde har vært Knut Morland, særlig når det gjelder bildene.

Jeg har konsentrert meg om kafeene i bykjernen. Men det lå også kafeer i utkanten av byen: i Haraldsvang, i Fornøyelsesparken på Gard og i Lotheparken. På by-øyene hadde det ikke vært kafeer på mange år, før Pitters Kafé på Hasseløy i de senere år åpnet dørene.

Noen av kafeene eksisterte i en hel årrekke, mens andre bare var i drift i få år. På enkelte adresser er det kafé den dag i dag. I flere tilfeller har kafeer skiftet navn eller flyttet til annen adresse, for eksempel når nye eiere har overtatt.

Som avslutning på lista har jeg nevnt serveringssteder som eksisterer i dag, der folk først og fremst møtes på dagtid til kaffi, mat og prat.

Amanda snackbar lå i Haraldsgata 154, der Svein Lande hadde hatt sin dynebutikk. Dette var et nytt og moderne innslag i det haugesundske kafélivet. Snackbaren ble åpnet i 1965 og holdt det gående til 1975. Bak tiltaket stod blant annet Jan Lea, Gerhard M. Gerhardsen og Rolf Strømme. I dag er lokalene en del av Tekstilhuset E. Jacobsen.

Boulevard, Haraldsg. 118 i murhuset tvers over gata for Kristelig Bokhandel, der øre-, nese- halsspesialist

dr. Finsnes en gang hadde kontor. Magne Tuner forteller:

I krigen ble denne kaféen kalt "Kafé London" fordi det var tilholdssted for typiske jøssinger, og her kunne en angivelig få vite nyheter som var snappet opp illegalt på radioapparater som etter reglene skulle vært konfiskert. Blant stamgjestene var rådmann Helge Gundersen. En dag kom det en ungdom i hirduniform opp i kafeen og delte ut naziavisen *Fritt Folk*. Rådmann Gundersen satt der med sin kopp kaffe og sitt krise-tebrød, laget av grovt mel. Ungdommen slengte naziavisen rett oppå Gundersens tebrød. Andre gjester som så det, sa: "Vett du'kje at det e' rådmann Gundersen!" Hirdungdommen sa at han ga blaffen i hvem det var, og fortsatte å dele ut naziavisen. Da tok andre gjester tak i ham og heiv han nedover trappa. Like etterpå ble kafé Boulevard stengt.

I husene sør for Boulevard var det i krigen, og de første årene etterpå en annen kafé som – ifølge en politirapport fra 1946 – hadde vært "et samlingssted for tyske soldater og norske jenter om kveldene". Så her var det snakk om naboer som ikke gikk så godt sammen, for å si det slik.

Brokafeen, Strandgata 123 lå på nordøstre hjørnet av krysset Strandgata/Skippergata, like ved Risøybrua, derav navnet. I 1941 eide Anny Knutsen kafeen, som ble startet i 1938, året før Risøybrua var ferdig.

Centralkjøkkenet, Sørhauggata 114, ble drevet av Olai O. Stensund fra 1917 til 1940. Han kjøpte huset av Knut Morland (oldefar til nylig avdøde lokalhistoriker med samme navn). Stensund utvidet bygningen med et tilbygg i én etasje mot sør, der det nå er

en liten parkeringsplass, og tilrettela hele første etasje for drift av spisested. Inngangen var fra Sørhauggata. I kjelleren hadde han potetbinge, vaskemaskiner, WC og lager. I etasjene over var det leiligheter og hybler. Huset ble solgt i 1940-41 til Finn Retzius. Arbeiderpartiavisen Haugaland Arbeiderblad hadde ekspedisjon her, og huset fikk navnet ”partihuset” på folke-
munne. Nasjonal Samling hadde kontorer her under krigen. Denne bygningen ved Landmannstorget der Sykkel og Sport holdt til frem til sommeren 2010, kalles fremdeles ”partihuset”.

På sine gamle dager skrev Stensund ned sin livs-
skildring i et interessant over 150 siders manuskript, og her er det også den meget artige beretningen om hvordan han innredet huset og om driften av Central-
kjøkkenet, også i skiftende tider, fra jobbetid til krise. Blant annet kan en der lese at stedet hadde til sammen 600 spisegjester den første 17. maidagen det var åpent.

Centrum kafé, Haraldsgata 140. I andre etasje på hjørnet med Niels Skorpens gate, i huset der P. Storesund drev herreekviperer og hvor Interoptik Hede-
gaard nå er. Her hadde Haugesund Meieri sine første lokaler, og her var Haalands Kaffihus, populært kalt ”Kaffihåland” i riktig gamle dager. I mellomkrigstida leide Haugesund Mållag her, som et tillegg til nabo-
bygningen, mållagets Hotell Kong Harald. Vertinne for Centrum kafé i 1939 var Katrine Lura.

Centro, Haraldsgata 145. I andre etasje over der Victor Tommelstads hadde sin gullsmedbutikk, i kvartalet mellom Kaigata og Niels Skorpens gate. Verken Cen-
trum eller Centro er nevnt i dokumentene fra årene 1942-49.

Cecil Kafé, Haraldsgt. 133 ble startet i midten av 1930-årene av Birgit Hagen. Hun, hadde tidligere drevet hotell i Åmsosen og Promenadekafeen i Sandnes. Senere skiftet kafeen navn til **Ritz** (se nedenfor).

Cordial, i Kaigata 1 på Indre kai, ble drevet av Berta Larsen, kona til byggmester Østen Larsen. Dette var foreldrene til byens dyktige pianist Øystein Larsen. I 1939 ble kafeen kjøpt av Bergit Hjertnes, gift Norem. I samme bygningen holdt Hotel Metropole til i mange år. Cordial ble drevet til 1960. Kafeen holdt åpent hver dag til natrutras avgang på nordtur kl. 00.30 og åpnet igjen ved ankomst på sørstur kl. 4.30.

Dagslands kafe ble startet i 1936 av Valborg Økland Dagsland. Kafeen hadde sine lokaler i Asjel Landes forretningsgård i Sørhauggata 150, og var en direkte fortsettelse av Gloppes kafé som ble drevet på samme sted i en årrekke. I dag står Arabiabygget med Sparebank 1 her.

Dalens Kafé, Sørhauggata 143 lå på nordøstre hjørne i krysset Sørhauggata/Kaigata. Dette ble bøndenes og bussjåførenes kafé. Dalens kafé holdt åpent fra grytidlig morgen hver eneste dag og var flittig besøkt, spesielt av folk fra distriktet som var i byen for å levere sine produkter.

Kafeen ble startet som ”kaffehus” av Hans Mathias Dalen og hustru Brita f. Torgersdr. Stangeland, Ølen. De kjøpte Torvestad Meieri, Haraldsgata 145 av gull-
smed Johan Strand i 1906. Her hadde gullsmed Tommelstad senere sin butikk. I 1916 kjøpte ekteparet Kai-
gata 15 hvor de drev kafé til 1926. I disse lokalene holdt fiskehandler Karl Mikkelsen til. Sønnen i huset, An-
dreas Dalen, startet Dalens Barneklær, senere Dalens

Fra Dalens Kafé. Mange gamle kafégjester vil nikke gjenkjennende til denne disken, med fristende godsaker bak glasset, kassaapparatet og de blide serveringsdamene med kledelige sorte kjoler, skinnende hvite forklær og hodebånd. Fra venstre er det Ingeborg Støle, Jenny Ragnvaldjord, kafeens innehaver Hanna Dalen, Margit Ragnvaldjord Sævlansvik og Gyda Bergstøl. Foto: Øyvind Dalen

Broderier i lokalene. Haugesund Turistforening eide huset en periode og hadde ekspedisjon der Haugaland sykkelverksted nå er.

I 1926 flyttet Dalens kafé til de lokalene der mange voksne haugesundere og bygdefolk husker den, hjørneeiendommen Sørhauggata 143. I 1942 overtok ekteparets datter Hanna Dalen kafeen og drev den til julaften 1970.

Hanna Dalen laget i 1977 en vakker perm med bilder og tekst som jeg har fått låne, og som gir et godt bilde av kafeen og av hennes familie og slekt.

Dampkjøkkenet, Haraldsgt. 152. I lokalene har det vært spise- og skjenkested helt til for noen år siden, nå sist under navnet ”Dampen”. Siden sentrumsbrannen for noen år siden har virksomheten vært i lokalene i nabohuset vestenfor, med inngang fra Niels Skorpens gate. ”Dampkjøkkenet”, ofte benevnt ”Byens eldste spisested”, holdt til i ”Jonassens hotell” sine tidligere lokaler.

Fiskarheimen, Strandgt. 191 på nordøstre hjørnet av Strandgata/Thuhauggata, ble drevet av Den indre Sjømannsmisjon. Petra Løvvigs broderiforretning ligger fremdeles i første etasje her. I samme huset holdt paraplymaker Lunde til i mange år.

Fiskarheimen skulle først og fremst være et leseværelse for de mange fiskerne som kom til Haugesund under sildefisken. Et slikt leseværelse ble først etablert i et rom i Totalen i 1907, men i 1936 kjøpte Den indre Sjømannsmisjon det tidligere Hotel Heimly i Strandgata 191 og her ble det drevet til 1969. Da kom ti magre sildeår. Men i 1979 gjenåpnet leseværelset etter omfattende oppussing. Her var også misjonens kretskontor. I 1999 ble eiendommen solgt ut av organisasjonen.

Vi har tatt Fiskarheimen med på listen, fordi den hadde beverterbevilling, så i tillegg til åndelig føde fikk fiskerne også dekket sine mer materielle behov for mat og kaffi.

Fredheim, Haraldsgata 116 ble åpnet i 1935 av Magne Jakobsen som tidligere drev **Kafé Royal**.

Funkis Kafé, Haraldsg. 163, nord for Karl Jacobsenhjørnet, i 2. etasje i bygningen som lå omtrent der hvor Coop Prix nå har dagligvarebutikk. Denne kafeen var

Bildet er tatt fra Sørhauggata og vestover Niels Skorpens gate i 1939. På Lande-hjørnet ser vi Dampkjøkkenet i 2. etasje. Nederst i gata, i venstre bildekant, i 2. etasje i huset i Strandgata, holdt Lunchsalongen til. Nå er Café Moody i 1. etasje.
Foto: Knut Morlands samling

drevet av Bernhard Folkedal og ble senere overtatt av foreningen Hjemmenes Vel og fikk navnet **Hjemmenes Vels kafé** (se nedenfor).

Grand, lå i første og andre etasje i Svellandbygget, på sørvestre hjørne av Haraldsgata/Kaigata. Vertinne var Fru Prestegård.

Haraldsloftet, lå i andre etasje i Haraldsgata 121, like ved Steinparken, det tidligere Landmannstorget. I dette huset holdt Frelsesarmeen til i sin tid. I første etasje har

det vært damekonfeksjonsmagasin, dagligvarebutikk, og nå holder Icon, butikk for herreklær til her.

Kafé Haugesund, lå på kaien.

Hjemmenes Vels kafe, Haraldsgata 163 (se Funkis Café ovenfor).

Hvite Bånds Kafé holdt en tid til på Indre kai. Senere overtok Hvite Bånd Promenadekafeen (se nedenfor) i andre etasje i kolonialforretningen "Amundsen

på hjørna”. Hvite Bånd drev en tid også kafé i huset som stod i Lotheparken. Denne bygningen ble stygt ramponert av tyskerne under krigen og måtte vike da Karmsundgata ble forlenget nordover.

Haalands Kafé, i andre etasje i Sørhauggata 129, i kvartalet mellom Skippergata og Kaigata, tvers overfor parkeringsplassen der ”Haugar-tanken” lå. I kjelleren her har det også senere vært ”utested”, og nå er Centrum Kiropraktikk og Fysioterapi Regy A. Selsaas der. I de tidligere kafélokalene, og i resten av huset, er det nå leiligheter.

Haalands Kaffihus, Haraldsgata 140, var en gammel, for lenge siden nedlagt kafé, omtalt av Sørhauggut i Haugesund Meieris 80 års beretning. Vert i kafeen var Erik S. Haaland (se under Melkebaren). Her var samlingssted både for tilreisende og fastboende, men gjerne mest for bøndene fra distriktet som leverte melk på meieriet som lå i samme hus.

Café Haugesund hadde adresse Smedesundet 93 på Indre kai. Innehaver var Fredrik Myge.

Indremisjonen hadde kafé i første etasje i Indremisjons-hotellet, Møllervegen 11. på nordøstre hjørnet av Møllervegen/Thuhauggata.

IOGT-kaféen – ”Grupå”, Haraldsgata. 200, lå nord i Haraldsgata, i kjelleren under Godtemplarlokalet. Senere flyttet kafeen til andre etasje i IOGT’s nybygg, mens første etasje mot Haraldsgata ble butikk (tidligere Elbro, nå Møbel & Teppegalleriet AS). Eiendommen er nå overtatt av Frimurerlosjen. ”Grupå” var

kafeen for mange innflytelsesrike folk i Haugesund, og her diskutertes politikk. På grusen i bakgården utenfor kafeen ble det spilt krocket. For å komme til kafeen gikk en gjennom en port i plankegjerdet og ned i bakgården til IOGT-huset. Men dette var ikke første stedet det var godtemplarkafé i byen. Thomas Fjeld startet allerede i 1896 Goodtemplarkafeen i Haraldsgata 120.

Kaffe-Krohn var navnet på kafeen i toppetasjen i H. Krohn Brekkes forretningsbygg, Byens Magasin, som stod ferdig mot Strandgata i 1965.

Karnt, et av de første spisestedene i byen som kalte seg restaurant, holdt til i andre etasje i Haraldsgata 130, i samme huset der Hilmar Bastholms butikk Maxim holdt til, og der Lie Trend i dag er. Aagot Frantzen (f. Tornes) startet og drev kafeen. Den ble avviklet en gang under andre verdenskrig.

KFUMs kafe, Haraldsg. 70, ble startet 17. mai 1925 da foreningens nybygg stod ferdig. Bestyrerinne fra ca. 1930 til ca. 1940 var frk. Åsa Erland. I dag er KFUM og KFUK slått sammen, og kafeen har skiftet navn til Kafé Scenen.

Lunchsalongen, Strandgata 152. ble startet i 1920 av fru Gjertrud Østebø. I dag holder Café Moody til i første etasje, mens tannlege Fjære er i de tidligere kafé-lokalene i andre etasje.

Mascot Kafé, Haraldsgt. 185, ble startet på kaien og flyttet senere til Haraldsgata, i andre etasje i kvartalet mellom Skjoldavegen og Thuhauggata.

Fra interiøret i Haugesund Mållag sin første kaffistove, på hjørnet Strandgata/Skippergata. Bak disken står styrerinnen Severine Valen til venstre og en av de to jentene som ble ansatt, enten Inger Åkre eller Amalie Tindeland.
Foto: Haugesund Mållag og Ungdomslag

Melkebaren var til daglig navnet på kafeen og melkebaren som Haugesund Meieri drev i bygningen mot Sørhauggata helt fra 1920-årene. Her samlet det seg gjerne en flokk morgenfugler som gjorde stedet til sin stamkafé. I dag er melkebaren forlenget historie, og Alanya kebab, tyrkisk gatekjøkken holder til her. I østfløyen av meieriets eiendom mot Skåregata finner vi Karmsund folkemuseum. Heller ikke bygningen sør i Karmsundgata fikk ikke evig liv som meieri. Melkebaren var ikke den første kafeen i meieriet sine lokaler. I april 1890 fikk nemlig Erik S. Haaland leie lokaler til et kaffihus i meieriets lokaler, som den gang var på hjørnet Haraldsgata/Niels Skorpens gate, der Inter-

optik Hedegaard i dag er. Her åpnet det som visstnok skal være byens første kafé, ”Haalands Kaffihus”, til daglig kalt ”Kaffihåland”, enten det gjaldt mannen eller kafeen. I Haugesund Meieri sitt 80 års skrift fra 1957 står det: ”Her fekk ein fersk heitevegg med godt smør og god ost, og ein fekk mjølketoddy og ’vinabrod’ og anna godt.” Kaffihuset ble drevet til første verdenskrig.

Fr. Møller Berg hadde to konditorier, i Haraldsgata 151 og 203. Konditoriet og kafeen i Haraldsgata 203, i kvartalet mellom Thuhauggata og Grønhauggata, ble senere overtatt av konditor Erik Schmidt, som drev det under navnet **Schmidts konditori**. Kafeen lå ikke så langt fra den høyere skole på Havnaberg, og gymnasiastene var blant kundene.

Nora Kaffistova het offisielt Maallaget si Kaffistova, og lå i Haraldsgt. 161 i krysset Haraldsgata/Torggata, i andre etasje i det tidligere Haugesunds Telefonselskaps bygg der Karl Jacobsen drev ”Norges største tobakksforretning”. På skiltet utenfor kafeen stod det ”KAFFISTOVA AAT MAALLAGET”. Nora kaffistova ble åpnet med ”eit større gilde” 22. november 1913 og stengte i 1967, da det karakteristiske bygget, tegnet av arkitekt Einar Halleland, ble revet for å gi plass til Haugesunds Forretningsbanks nybygg. Denne ble i 1973 fusjonert med Den norske Creditbank.

Otto’s Konditori, AS, Haraldsgt. 111 ble startet av Otto Skarsgaard sør i Haraldsgata. Overtatt av Hauge og Lindaas og heter nå **Tesalongen**. Men mange bruker fremdeles navnet ”Ottos” når de skal hit. I riktig gamle dager var en av de private kinoene i Haugesund, ”Biograf-Theatret”, her.

Promenadecaféen lå i Haraldsgt. 124, på hjørnet Skippergata/Haraldsgata, ovenpå der Amundsens kolonialforretning lå helt til 2009. Kaféen ble først drevet av Sigvart G. Glette. Senere overtok **Hvite Bånd** lokalene og drev kafé der. I dette kvartalet, fra Skippergata og sørover, var det flere kafeer.

Ritz, Haraldsgt. 133 ble først drevet av Erling Thorsen. Kaféen lå i andre etasje på adressen der Bjordals herreekviperingsbutikk holder til nå. Her drives fremdeles servering, nemlig pub under navnet Lord Nelson.

Romsøe's, Carl, Konditori & Wienerbakeri, AS, Haraldsgt. 178, ved Bytunet, på nordvestre hjørnet i krysset Haraldsgata/Skjoldavegen. Kaféen omfattet også Skjoldavegen 4. Carl Romsøe drev konditori i første etasje og kafé i andre. Familien kom til Haugesund i 1935.

I 1946 stod konditor Andun Nygaard som bevillingshaver for kaféen i disse lokalene. I nabolaget i Skjoldavegen var det også en kafé som het **Norrøna**. 17. mai 1956 åpnet Karl Romsøe restaurantbygget "Bellevue", øverst på Solvang, og drev der i godt og vel ti år.

Sjøfartskafeen, i M. Rabinowitzs eiendom på kaien, ble startet av A. Knutsen i 1931 og i 1941 overtatt av August Henriksen som også drev pensjonatet Bristol.

Sjøhuset, Møllervegen 22. Her hadde Kyvik & Co. sin store dagligvarebutikk i noen år fra 1965 med en mye besøkt kafé som ble drevet av Franz Schwalb.

Sportskaféen, Sørhaugata 150 holdt til i andre etasje tvers over gata for Thorvald Haaviks kolonialforretning,

Fyresegner
um
**styr og stell ved kaffistovone
åt Haugesunds Mållag.**

1. *So ofte rådd er må ein syta for frisk luft i romi.*
2. *Gamle tilsulka blad, fyrstikker eller annax rusk på bord eller golv må aldri verta liggjande.*
3. *Sputt eller onnor væte på golvet må straks verta vekkjurka med våt svaber. Turr golvokost må ein ikkje bruka korkje i kjøken eller gjesterom.*
4. *Brukte koppar må aldri verta standande på bordi.*
5. *Ein må ikkje taka mot mat med uvaska hender, når ein har handsama pengar eller andre ureine emne.*
6. *Bordi må jamt vera godt turka med rein klut.*
7. *Mat, som har vore framsett, kan ikkje verta seld til andre. Alle må difor betala med det same det dei tek imot.*
8. *Uvedkomande må ikkje ha tilgang eller få få forsyning i kjøken eller matbu.*
9. *Drukne folk eller slike som syner usomeleg framferd, kan visast ut eller verta nektja forsyning.*
10. *Til kvardags skal minst ei av gjentone vera klædd i norsk bunad, til helg og høgtid so mange som råd er.*

FORRETNINGSSTYRET.

Det ble selvsagt stilt visse krav til orden og renslighet for de som ville ha beverterbevilling. Ikke alle kafeene i Haugesund har opp igjennom tidene har tatt slikt pinlig nøye. Men blant flere kafeer som alltid hadde «plettfri vandel» var Mållaget sine kaffistover. Men så hadde da også Mållagets forretningsstyre vedtatt strenge regler for hvordan de ville ha det. Disse Fyresegnene ble laget en gang i 1930-årene. Faksimile: K. M. Vikse: *Kulturberaren* (2006)

Mens det finnes mange gamle bilder av husene i sentrum der det var kafeer, er bilder av kafégjester sjeldnere. Men her er ett av fire ungdommer som har satt hverandre stevne i Sørø Kaffistova en gang i 1960-årene. Fra venstre er det Bjørg Anvedsen g. Nesheim, Gerd Losnegård g. Berg, Harald Vangsnes og Rolf Nymann. Foto: Rolf Nymann

vest for Meieriet. Dette var visstnok Djerv 1919s stamkafé. Husene her er revet for å gi plass for Arabia-bygget der Sparebank 1 holder til. Vertinne for kafeen var lenge Else Haugen.

Sørø Kaffistova, het offisielt Maallaget si Kaffistova og lå i Haraldsgt. 126, i andre etasje på Hornelands-hjørnet, nordvestre hjørne av krysset Haraldsgata/Skippergata. Mållaget si aller første kaffistove lå i andre etasje i Strandgata 119 på hjørnet ved Skippergata og ble åpnet i november 1910. Denne kaffistova ble flyttet opp til Hornelands-hjørnet i 1925 og var i drift til 1970 da Horneland skulle rive huset og reise nytt forretningsbygg på tomten.

Kaffistova hadde da gått med tap i flere år. Bedre var det ikke at Maskinistkolen flyttet sør i Salhusvegen og med den, maskinistkoleelevene som var flittige stamkunder.

Det var i Sørø Kaffistova at byoriginalen Kaia Hauge en dag satt og så seg rundt på de fint dekorerte veggene og sa: ”Dokke’ sku mala meir på kjelen og mindre på veggjene!”

Sørhus kafé, Haraldsgata 153, like sør for Ark Sund. Denne kafeen ble startet i januar 1906 på indre kai i Sampsons hus. I 1918 ble kafeen flyttet til Torgbakken i Knut Nesheims eiendom. Da Haugesunds Dagblad bygde her i 1932, flyttet kafeen til Haraldsgata. Kafévert var Nils Sørhus.

Totalen, Haraldsgata 173 ved Bytunet. Kafeen ble åpnet i 1922 og het da **L. Kyviks Minde**. Den lå i første etasje mot Haraldsgata i Haugesund Avholdslags eiendom øst for Bytunet. Det tidligere mye brukte forsamlings- og foredragslokalet ble totalt ombygd, og i 1952 åpnet ny restaurant under navnet ”Totalen restaurant” med Lars Danielsen som forretningsfører. Kafeen dekket to etasjer. Dette var et mye brukt ungdomssted særlig i 1952–1980. Etter tidvis å ha vært ute av drift, er Totalen i dag modernisert og gjenåpnet i regi av Pionerkirken, under navnet Café C. Blant de faste gjestene er mange nybakte småbarnsmødre med sine babyer.

Underordnede Handelsstands forenings kafé lå i andre etasje i Haugesund Glassmagasin, som hadde butikk i Haraldsgata 169. Ansvarlig for kafeen var den kjente idrettspioneren Bernhard Sørensen.

Dette fotoet fra 1938 viser det gamle Vicoriahjørnet, da her var hotell. I kjelleren var det i mellomkrigstiden en kafé som var populær blant annet hos byens russ. Hele eiendommen ble revet for å gi plass til Christian Haalands nybygg, tegnet av David Sandved og fullført i slutten av 1970-årene. Da kom også den rommelige Victoria Café i 2. etasje. Den ble drevet til 2009. Når dette skrives, foreligger det planer om at kafékjeden Baker Brun skal åpne kafé i 1. etasje. Foto: Knut Morlands samling

Victoria Café på Victoriahjørnet. I 1890 fikk Martha Dueland hånd om eiendommen på hjørnet Haraldsgata/ Kaigata, og hun satte straks i gang ombyggingsarbeider til hotellvirksomhet. "Grand Hotell" kaltes byens nye hotell. Dette navnet hadde hotellet til 1915 da et eierskifte fant sted. Fra nå av ble navnet "Hotel Victoria". Den dag i dag heter dette sentrale sted i byens sentrum for "Victoriahjørnet".

Hotel Victoria, med Ivar Eliassen som hotellvert, var byens finhotell før Mållaget åpnet Hotell Kong Harald i 1935. Hotell Kong Harald var i drift til 1959 da byens nye storhotell, Saga, åpnet, med kafeen **Snorre** i første etasje.

I kjelleren på Victoriahjørnet var en kafé som ble flittig besøkt av byens russ gjennom hele mellomkrigstida. Servering av middag, da fru Dueland drev hotellet,

En flokk godt voksne mannfolk hadde i flere år sitt stambord på Victoria Café. Hvem som var der fra den ene dagen til den andre, kunne variere litt, men noen av dem hadde nok «null i fraværskboka». Fra venstre mot høyre rundt bordet den sommerdagen i 2004, da bildet ble tatt, ser vi Sverre Kallevik, Petter Berge, Bernhard Tønnesen, Odd Hansen, Edward Berntsen, Bjarne Strømmen, Leif Larsen, Hans Pedersen og Rolf Nesheim. Dette fotografiet hang over stambordet så lenge det var kafé på Victoria-hjørnet. Foto: Odd Hansen

skjedde til to forskjellige tider på dagen, klokka 1200 og klokka 1500. Derfor, når middag ble bestilt, ble en gjerne spurt: "Vil du eta me' snikkarane klokka tolv eller vil du spisa me' agentane klokka tri?"

Da Christian Haaland reiste sitt nye kontor- og forretningsbygg her, tegnet av David Sandved og fullført i slutten av 1970-årene, ble Victoria Café innredet i 2. etasje. Kafeen fikk etter hvert mange stamkunder. Her hadde flere gamle skolekamerater klassetreff, og her samlet mange voksne Haugesunds-kvinner seg. Blant stamgjestene var karene ved «det runde bord» like innenfor inngangen, og på nabobordet satt ekteparet Marit og Gunnar Helleesen sammen med de to fetterne kunstmaleren Thorbjørn Øritsland og sjøkaptein Magne Risanger hver mandag. Kafeen var i drift helt til 2009.

NOEN AV DAGENS KAFEER

Kafélisten ovenfor er nok langt fra komplett, om en tar med alle spisesteder som har eksistert i Haugesund siden byen ble by. Fremdeles er det en rekke kafeer i bykjernen i Haugesund der du kan stikke innom, ta en kopp kaffi, få noe å bite i, og treffe kjente, i tillegg til andre etablissementer som puber, barer, nattklubber, danse- og underholdningssteder og restauranter. Noen steder er i grenseland mellom kafé og restaurant, slik som Egon i Strandgata, eller de med kinesisk, indisk eller thai-mat, og de som spesialiserer seg på pizza.

Tar en for seg bykjernen sørfra og nordover, finner en disse stedene som jeg velger å kalle kafeer: På østsiden

av Haraldsgata sør for Rådhusplassen har **Mersmak** et par kafébord i et bakeriutsalg, og i Bjørnsons gate 54 ligger Kirkens Bymisjons kafé som nylig har fått navnet **Bjørnson**. I Gamle Slaktehuset Allaktivitetshus i Strandgata 70 finner du **Kafé Jensen** og på kaien har Hotel Maritim sin **Café René**. I Haraldsgata 81 ligger Geir Hauges **Naturbakst bakeri og kafé**. I kjøpesenteret Markedet, opp mot Skåregata ligger **le Café** i 3. etasje. I Haraldsgata 111, ligger Hauglis **Tesalongen**, populært kalt Ottos. I Skippergata 4, med inngang fra Strandgata ligger **Lothes Mat & Vinhus**, der en del av etablissementet er kafé. I Strandgata 152, finner du **Café Moody**. På hjørnet Haraldsgata/Kaigata ligger **Bybakeren**. På det gamle Lande-hjørnet i krysset Haraldsgata/Niels Skorpens gate ligger den relativt nye **le Café Francais**. Den eneste kafeen i Sørhaugata var lenge Haugli Bakeris lille konditori i Håndverforeningens bygg, Sørhaugata 162, nedlagt sommeren 2010. På sørsiden av Torgbakken, et trinn ned, ligger i dag **Sjokoletta**. I Haraldsgata ved Bytunet finner vi så **Café C** i Totalen Restaurants gamle lokaler og på hjørnet nordenfor, Haraldsgata 177, i flukt med Remabutikken, er **Bytunet Bakeri og Café**. Jeg har her nevnt 15 spisesteder. Det er bare godt og vel halvparten så mange som det var for 50–60 år siden.